

John Martinussen:

Anmeldelse af Mogens Buch-Hansen, Hans Folke, Steen Folke, Jette Gottlieb, Frank Hansen, Anna Marie Hellmers, Poul Krøijer og Bue Nielsen, Om geografi. En introduktionsbog, Kbh., Hans Reitzel, 1975. 202 s.

Faget geografi er i de senere år i stigende grad blevet en samfundsvidenskabelig disciplin, både på de højere læreanstalter og i gymnasie- og HF-undervisningen. Det foreliggende arbejde repræsenterer en konkret og meget konsekvent udformning af den generelle opfattelse, at et samfunds geografi nødvendigvis må begribes og analyseres som en integreret del af samfundsforholdene i deres helhed. Mere specifikt udgør bogen et forsøg på at tilvejebringe et lærebogsgrundlag for undervisning efter denne retningslinie i gymnasier, på HF og på tilsvarende uddannelsestrin.

I forfatterens egen formulering er bogens centrale tema 'den økonomiske geografi', hvilket overvejende bliver til en gennemgang af territorialstrukturen og dens afhængighed af produktivkræfternes udvikling og de dermed samhørende produktionsforhold. Undervejs behandles også klimatiske og naturgeografiske forholdsindvirken på de samfundsøkonomiske udviklingsprocesser, men denne problematik er klart underordnet den førstnævnte.

Den teoretiske ramme omkring hele fremstillingen er - som det vel allerede er fremgået - den historiske materialisme. Dette indebærer som noget særligt bemærkelsesværdigt i en geografibog en historisk fremstillingsmåde. Der gives således ikke blot oplysninger om de eksisterende økonomisk-geografiske forhold, men man indføres også i de processer, hvori disse forhold er blevet skabt. Denne historiske fremstillingsmåde kommer tydeligt til udtryk i bogens disposition, idet der efter to indledende kapitler gribes tilbage til overgangen fra den feudale til den kapitalistiske produktionsmåde. Herunder redegøres der for, hvilke ændringer af territorialstrukturen ("Den fysiske og funktionelle rumlige struktur, der udgøres af de geografiske lokaliteter og infrastrukturen"), der følger med udbredelsen af den kapitalistiske produktionsmåde. I det efterfølgende kapitel gives der et kort rids af det kapitalistiske verdenssystems opbygning, inklusive koloniseringen af Latinamerika, Afrika og Asien. Resten af bogen, hvor de nutidige

samfundsforhold behandles, er i princippet opdelt i tre sektioner, den første vedrørende de udviklede kapitalistiske lande, den anden vedrørende u-landene, og den tredje vedrørende de socialistiske lande eller overgangssamfundene. Opdelingen af verdens lande er foretaget ud fra den grundlæggende antagelse, at der gælder forskelligeartede lovmæssigheder for de økonomisk-geografiske forholds udvikling og forandring i disse tre typer samfund.

Det er indlysende, at man i en fremstilling som den foreliggende må betjene sig af vidtgående forenklinger og abstraktioner fra den konkrete verdens mangfoldighed. Enkelte steder virker beskrivelserne og forklaringer lidt for firkantede, men vurderet samlet forekommer forenklingerne ikke blot acceptable i pædagogisk øjemed, men virker tilmed hensigtsmæssige i sammenhæng med opstillingen af hypoteser, der udskiller de væsentlige fra de mindre væsentlige forhold. Som eksempel på dette sidste kan anføres bogens behandling af byudviklingen i de forskellige samfundstyper. I øvrigt skal det fremhæves, at selv om det meste af fremstillingen må karakteriseres som stærkt forenklende i ovennævnte betydning, så er der dog også afsnit, hvori der mere detaljeret gøres rede for, hvorledes de abstrakte lovmæssigheder gør sig konkret gældende. Således anvendes især danske og svenske forhold som illustrationer i sektionen om de udviklede kapitalistiske samfund. Under u-landene omtales især Indien, Liberia, Brasilien, Elfenbenskysten og enkelte andre. Og endelig hvad angår overgangssamfundene, er der en mere indgående drøftelse af USSR, Jugoslavien og Kina. Overalt benyttes der i beskrivelsen talrige figurer, kort og tabeller, og der drages mange sammenligninger, både for det samme samfund over tid og samfundene imellem.

Der er al mulig grund til at anbefale denne bog som en væsentlig del af undervisningsgrundlaget i geografi i gymnasier og på HF. Men derudover kan bogen givetvis også læses med stort udbytte af universitetsstuderende inden for de samfundsvidenskabelige discipliner.